

Sverre Steen-prisen 2020

Juryens innstilling

I henhold til statuttene skal Sverre Steen-prisen tildeles en person eller en gruppe personer som «i løpet av foregående år har utmerket seg ved ypperlig formidling av historie på høyt faglig nivå». Den kan også tildeles for «en persons samlede formidlingsvirksomhet». I år har juryen valgt å vektlegge begge disse elementene når den har kommet fram til sin kandidat. Prisvinneren har gjennom en årrekke markert seg som en førsteklases representant for faget i offentligheten, og det ved å kombinere en høy teoretisk og metodisk refleksjon med en levende og inspirerende formidlingskunst, både i skriftlig og muntlig form. Juryen berømmer særlig at han i 2019 har utført et enestående arbeid med å løfte fram et felt innen faget som har vært relativt lite belyst i norsk sammenheng, nemlig historiske kart.

Årets Sverre Steen-pris går til Erling Sandmo.

Brått og tragisk gikk Sandmo bort 21. februar 2020, 56 år gammel og midt i historikergjerningen. Han hadde forlatt stillingen som professor ved Universitetet i Oslo, for på permanent basis å lede Nasjonalbibliotekets nyåpnede kartsenter. Bortgangen rokker ikke ved bragden. Juryen har valgt å dele ut prisen posthumt, for første gang i utmerkelsens historie.

Gjennom hele sitt virke har Erling Sandmo vært opptatt av historiefagets grunnlagsproblematikk. Han interesserte seg for historiens tilblivelse og funksjon. I boka *Tid for historie* (2014), som er blitt oversatt til en rekke språk, ga han et lesende publikum en fargerik og tankevekkende innføring i historieskrivningens historie. Prisvinneren var usedvanlig godt skolert innen teori og metode, og han våget å gå sine egne veier, tross mye motstand innen lauset. Sandmo var en djerv fornyer som utmerket seg ved å trekke på tunge teoretiske innsikter i formidlingen, uten et plagsomt stort oppbud av abstrakte og fremmedgjørende begreper. Han reflekterte åpent og spørrende rundt forholdet mellom fortid, nåtid og kilder, og hadde en glupsk appetitt på underfundige sider ved historiske tekster og bilder. Sandmo så ting andre ikke så, og han brakte nye og originale tanker til torgs med en

sterk villighet til å diskutere. Formidleren Sandmo behersket de fleste flater. Han var en ivrig debattant i sosiale medier, der han stadig øste av sitt kunnskapsoverskudd og initierte spennende diskusjoner.

Erling Sandmo var en forteller og en ordsmed av de sjeldne innen faget, et aspekt juryen særlig vil berømme. Med hele sitt sanseapparat løftet han historiens estetikk opp og fram, gjerne ispedd en god porsjon lun humor. Han var en intellektuell som lot seg begeistre av kildene, og han begeistret andre gjennom formidlingen av sine oppdagelser.

Erling Sandmo inviterte gjerne til egenrefleksjon rundt hva faget er, og var, blant annet ved å inkludere sin egen forskningsprosess i kunnskapen som ble formidlet. Da Nasjonalbiblioteket skulle etablere et historisk kartsenter, med verdens mest omfattende samling av trykte kart over Norge, Norden og nordområdene, ble Sandmo trukket med. Han ble raskt en vital del av bibliotekets formidlingsvirksomhet, gjennom utstillingsarbeid, omvisninger, foredrag og skriftlige arbeider, blant annet med den lille bilde- og korttekstboka *Uhyrlig* fra 2017, om sjømonstre i kart og litteratur. Kartsenteret fikk i Erling Sandmo en engasjert og allsidig primus motor. Her kom interessen for historien som kulturprodukt til sin rett.

Juryen skulle gjerne ha gratulert årets prisvinner, men det er altså ikke mulig. Det er i det hele tatt vanskelig å bejuble utmerkelsen når historiens realiteter er slik de er. Vi ønsker med Sverre Steen-prisen 2020 å hedre Sandmos formidlingsinnsats med et håp om at framtidens historikere vil la seg inspirere. «Fortida er tapt for oss, men likevel nærværende», sa Erling Sandmo. Det samme kan sies om prisvinneren. De færreste vil evne å komme i nærheten av Sandmos formidlingsevner, men de er noe å strekke seg etter. Historiefaget må unngå isolasjon. På brua mellom det som var og det som er må historikere fortsette å dele sine innsikter på en forståelig og engasjerende måte, og anskueliggjøre fagets verdier til et større publikum.

24. april 2020,

Jonas Bals, Oslo

Kristin Øye Gjerde, Stavanger

Christine Myrvang, Oslo